

Concerttoelichting

SIBELIUS FESTIVAL: KULLERVO

.....
VR 12 NOVEMBER 2021 • 20.15 UUR

ROTTERDAMS
PHILHARMONISCH
ORKEST

A detailed oil painting of Jean Sibelius, showing him from the chest up. He has a serious expression, a prominent mustache, and is wearing a dark, patterned suit jacket over a white shirt and a dark tie. The background is dark and indistinct.

PROGRAMMA

dirigent **Jukka-Pekka Saraste**
sopraan **Helena Juntunen**
bariton **Tommi Hakala**
koor **YL Male Voice Choir**

Jean Sibelius 1865-1957
Kullervo, voor sopraan, bariton,
mannenkoor en orkest in e, op. 7
[1892]

- Introductie
- Kullervo's jeugd
- Kullervo en zijn zuster
- Kullervo trekt ten strijde
- Kullervo's dood

Einde concert circa 21.45 uur

Vorige uitvoering door ons orkest:
Kullervo speelde ons orkest nog niet
eerder

*Een uur voor aanvang van het concert
geeft musicoloog Michel Khalifa een
inleiding op het programma, toegang
€ 5. Kaartjes zijn aan de zaal te
verkrijgen tegen pinbetaling. Voor
Vrienden is de inleiding gratis.*

Ontsnapt aan de papier- versnipperaar

Nog maar 26 jaar oud was Jean Sibelius toen hij zijn koorsymfonie *Kullervo* ten doop hield. Het publiek sloot het werk onmiddellijk in zijn hart - het was Sibelius' eerste grote succes - maar de componist zelf had zo zijn bedenkingen. En het had niet veel gescheeld of de twintigste eeuw had nooit meer iets van *Kullervo* vernomen.

Geboren orkestman

Als het aan Sibelius zelf had gelegen was *Kullervo* nooit meer uitgevoerd. Het is een vroeg werk, van de jonge componist die slechts een handvol onopvallende stukken op zijn naam had staan. De onvermijdelijke imperfecties vroegen volgens hemzelf om een grondige revisie die hij evenwel nooit maakte; liever stak hij zijn energie in iets nieuws. Hij ging nog niet zover om het werk te vernietigen (zoals hij later met de schetsen voor zijn langverwachte *Achtste symfonie* zou doen), maar eenmaal internationaal beroemd vreesde hij dat *Kullervo* een vertekend beeld van zijn kwaliteiten zou geven. Aan het embargo kwam in de jaren veertig een eind toen hij het manuscript uit geldnood verkocht aan de Kalevala Society, maar een reprise van het complete werk klonk pas weer een jaar na Sibelius' dood - meer dan zestig jaar na de glorieuze première. Want hoeveel bedenkingen Sibelius achteraf ook had, *Kullervo* was in 1892 een voltreffer - ondanks het aanvankelijke gegniffel van onwillige orkestleden, en ondanks de nervositeit van de jonge componist die zich hier ook nog als dirigent

moest waarmaken. Veel meer dan de manco's trokken de kwaliteiten de aandacht. Op slag bewees Sibelius zich als een geboren orkestman met een overrompend sfeergevoel en een originele muzikale 'tongval'. Je hoort het al in de rake Introductie: dit is epische muziek, over een mythische wereld waarin alles groots en oneindig is. Sibelius was bepaald niet de eerste om zich op zulk terrein te begeven - de grote trendsetter was Richard Wagner - maar hij baande wel zijn eigen weg.

Oer-Finse thematiek

Het onmiddellijke succes van de symfonie volgde ook uit het oer-Finse onderwerp. Muziek met zó'n sterk nationaal profiel deed het natuurlijk goed bij een volk dat na eeuwenlange buitenlandse overheersing op de drempel van onafhankelijkheid stond. Daarnaast was de keuze voor een Finse tekst een duidelijk statement in een land waar Zweeds nog altijd als voertaal gold. Dat Sibelius - zelf Zweedstalig opgevoed - prompt door pro-Zweedse scherpslijpers een verrader werd genoemd was te voorzien; de controverse kwam zijn naamsbekendheid ten goede.

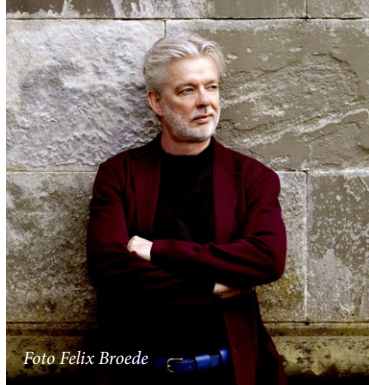

Foto Felix Broede

Jukka-Pekka Saraste, Dirigent

Geboren: Heinola, Finland

Huidige positie: oprichter en artistiek adviseur symfonieorkest van Lahti; artistiek directeur Tammisaari Festival; artistiek directeur Fiskars Summer Festival, eredirigent Philharmonisch Orkest Oslo, eredirigent Fins Radio Symfonieorkest

Eerder: chef-dirigent WDR Sinfonieorchester Köln, Scottish Chamber Orchestra, Toronto Symphony Orchestra

Studie: Sibelius Academy Helsinki, orkestdirectie bij Jorma Panula

Prijzen: Pro Finlandia Prize, Sibelius Medaille, Finse Staatsprijs voor muziek

Gastdirecties: London Philharmonic Orchestra, Philharmonia Orchestra, Orchestre de Paris, Gewandhausorchester Leipzig, Koninklijk Concertgebouworkest, NHK Symphony Orchestra, Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks, Münchner Philharmoniker, Wiener Symphoniker, Staatskapelle Dresden, Cleveland Orchestra, symfonieorkesten van Boston, Chicago, San Francisco, Los Angeles Philharmonic Orchestra, New York Philharmonic Orchestra

**Debuut Rotterdams
Philharmonisch: 1990**

De grote verteller is het orkest, dat in machtige streken het weerbarstige noordelijke decor schildert

Kullervo is gebaseerd op een vertelling uit de *Kalevala*, het nationale epos en voor veel Finnen een soort historisch identificatiebewijs. Het bestaat uit eeuwenoude verzen (of 'runos') met veelal sprookjesachtige thema's. Verscheidene componisten hadden zich er al door laten inspireren, maar de verhalen leken op Sibelius te hebben gewacht; meer dan zijn voorgangers gaf hij ze een muzikale context die volkomen overtuigend en authentiek klonk. Vanaf *Kullervo* zou de *Kalevala*, net als de Finse natuur, van grote invloed zijn op Sibelius' palet.

Kullervo, het hoofdpersonage van de vertelling, is een gedoemde figuur. Zijn leven lang wil hij zich wreken op zijn oom, die een slachting aanrichtte onder zijn familie en hem tot kindslaaf maakte. Eenmaal ontsnapt, en rusteloos zoekend naar overlevende familieleden, verleidt Kullervo een jonge vrouw die zijn doodgewaande zus blijkt te zijn. Hij ontsteekt in razernij, vermoordt zijn oom en diens hele entourage, waarna hij zich op zijn eigen zwaard stort.

Noordelijk decor

Op de ontknopng na is het verhaal tamelijk statisch, maar des te rijker aan dreiging. Dat sloot perfect aan bij Sibelius' talent voor sfeerschildering; voor flitsende muziek met een snelle handeling had hij het temperament

niet. In de delen drie en vijf voorziet een koor de handeling van commentaar; in het derde deel doen een bariton en een mezzosopraan uit de eerste hand verslag van de fatale liefde tussen Kullervo en zijn zus. Maar de grote verteller is het orkest, dat in machtige streken het weerbarstige noordelijke decor schildert.

Zelfs in dit vroege stadium liet Sibelius al een eigen geluid horen. Karakteristiek is de voorrang die hij aan houtblazers geeft op momenten waar Duitse en Russische componisten hun muzikale sprookjes oppompen met kopergeschal; het metalige retteketet-gehalte van Wagners opera's imponeert, maar Sibelius' fluwelige fluit- en hoboklanken zijn minstens zo suggestief en lijken dichter bij de natuur te staan. Vaak nemen ze de gedaante aan van vogelachtige ostinato-figuurtjes met herhaalde noten, zoals het vreemde, lichtelijk alarmerende hobo-motiefje in de Introductie.

Even kenmerkend zijn de onverwachtse wendingen in het betoog. Melodielijnen breken abrupt af en maken plaats voor andere, wat de muziek een zekere urgentie en spanning geeft – en dat zonder de samenhang te verstoren, want alle motieven lijken met elkaar samen te hangen of uit elkaar voort te komen.

Brede horizon

Kullervo heeft onevenwichtigheden die Sibelius later vakkundig vermeed; het middendeel is bijna tweemaal zo lang als de overige delen, en sommige herhalingen werken eerder ontkrachtend dan versterkend. Toch rijst bij elke uitvoering weer diezelfde vraag: hoe kon een tamelijk onervaren componist een stuk schrijven dat zoveel autoriteit uitstraalde? Blijkbaar maakte hij optimaal gebruik van zijn verruimde muzikale horizon. Voor de *Kalevala* waren zijn ogen pas recentelijk geopend. Tevens was hij tijdens zijn studie in Wenen overrompeld door de muziek van Anton Bruckner. Diens invloed – trage bewegingen en langgerekte, orgelachtige basnoten – hoor je terug in *Kullervo* en, wat later, in de symfonieën. En bovenal was daar de traditionele runo-zang van Larin Paraske, een inspiratiebron waarover Sibelius altijd wat geheimzinnig deed. Werkend aan *Kullervo* bezocht hij haar, in een verre uithoek van Finland, waar ze hem een aantal van die eeuwenoude, bijna hypnotiserende liederen voorzong. Hoe kan een componist het effect daarvan weerstaan?

Michiel Cleij

Foto Heilli Tuuli

Helena Juntunen, Sopraan

Geboren: Kiimiki, Finland

Studie: Oulu Conservatorium bij Airi Tokola; Sibelius Academy bij Anita Vällki

Prijzen: Lappeenranta Singing Competition (2002), Karita Mattila prize (2006)

Doorbraak: 2002, als Marguerite in Gounods *Faust* tijdens het Savonlinna Opera Festival

Daarna: Finse Nationale Opera, Opéra National de Lyon, De Munt Brussel, Theater an der Wien, Staatsoper Dresden, Opéra National du Rhin, Festival d'Aix en Provence, Wiener Festwochen

Gesoleerd bij: Royal Stockholm Philharmonic Orchestra, Berliner Philharmoniker, BBC Symphony Orchestra, BBC Scottish Symphony Orchestra, Antwerp Symphony Orchestra, Radio Filharmonisch Orkest

Debuut Rotterdams Philharmonisch: 2019

Tommi Hakala, Bariton

Geboren: Riihimäki, Finland

Studie: Sibelius Academy Helsinki; Staatliche Hochschule für Musik, Karlsruhe

Prijzen: eerste prijs Merikanto Competitie Finland (2001)

Doorbraak: 2003, na het winnen van de BBC Singer of the World Award op de International Singing Competition Cardiff

Operahuizen: Finse Nationale Opera, Staatstheater Nürnberg, Oper Leipzig

Operarollen: Graaf Almaviva in *Le nozze di Figaro*, Germont in *La traviata*, Chorèbe in *Les Troyens*, Rodrigo in *Don Carlo*, Wotan in *Der Ring des Nibelungen*, titelrol in *Don Giovanni*

Debuut Rotterdams Philharmonisch: 2021

Foto Timo Makkila

UJ Male Voice Choir, Koor

Opgericht: 1883 door P. J. Hannikainen als Ylioppilaskunnan Laulajat (Universiteitskoor Helsinki)

Huidige dirigent: Pasi Hyökki

Samenstelling: 60 mannenstemmen: tenoren, baritons en bassen

Specialisatie: koormuziek van Jean Sibelius; koormuziek in de Finse taal

Repertoire: koormuziek uit verschillende tijdperken, van a capella-repertoire tot groot symfonisch repertoire

Premières: meer dan honderd werken in de 135 jaar van het bestaan; recent: koorwerk van Einjuhani Rautavaara

Concerten: met Fins Radio Symfonieorkest, Lahti Symfonieorkest, Konzerthausorchester Berlin, Minnesota Orchestra, National Symphony Orchestra Mexico

Debuut Rotterdams Philharmonisch: 2019

AGENDA

zo 14 november 2021 • 14.15 uur

dirigent **Jukka-Pekka Saraste**
sopraan **Helena Juntunen**
bariton **Tommi Hakala**
Sibelius Orkestliederen
Sibelius De bard
Sibelius Lemminkäinen-suite

**wo 1 december 2021 • 14.00
en 16.00 uur**

Sint Sing-Along (3+)
leden van het Rotterdams
Philharmonisch Orkest
i.s.m. **Hofplein Rotterdam**
Bekende Sinterklaasliedjes

vr 3 december 2021 • 20.15 uur

dirigent **Lahav Shani**
piano **Yuja Wang**
Rachmaninov Tweede pianoconcert
Berlioz Symphonie fantastique

vr 17 december 2021 • 19.30 uur

za 18 december 2021 • 19.30 uur

zo 19 december 2021 • 13.30 uur

dirigent **Jonathan Cohen**
sopraan **Emöke Baráth**
countertenor **Andreas Scholl**
tenor **Andrew Staples**
bariton **Matthew Rose**
koor **Groot Omroepkoor**
Händel Messiah

wo 29 december 2021 • 13.15

en 15.00 uur

do 30 december 2021 • 13.15

en 15.00 uur

De notenkraaker (4+)

dirigent **Adam Hickox**
acteurs **Eric Jan Lens, Christiaan
Koetsier** en **Sanne Franssen**
scenografie **Kathelijne Monnens** en
Cynthia Borst
regie **Fons Merkies**
Tsjajkovski De notenkraaker (selectie)

ORKESTLEDEN

Chef-dirigent

Lahav Shani

Eredirigent

Valery Gergiev
Yannick Nézet-Séguin

Eerste viool

Igor Gruppman,
concertmeester
Marieke Blankestijn,
concertmeester
Quirine Scheffers
Hed Yaron Meyerson
Saskia Otto
Arno Bons
Mireille van der Wart
Shelly Greenberg
Cor van der Linden
Rachel Browne
Maria Dingjan
Marie-José Schrijner
Noëmi Bodden
Petra Visser
Sophia Torrenga
Hadewijch Hofland
Annerien Stuker
Alexandra van Beveren
Koen Stapert

Tweede viool

Charlotte Potgieter
Cecilia Ziano
Frank de Groot
Laurens van Vliet
Tomoko Hara
Elina Staphorsius
Jun Yi Dou
Bob Bruyn
Letizia Sciarone
Eefje Habraken
Maija Reinikainen
Sumire Hara
Wim Ruitenbeek
Babette van den Berg
Melanie Broers

Altviool

Anne Huser
Roman Spitzer
Maartje van Rheeden
Galalah Samson
Kerstin Bonk
Lex Prummel
Janine Baller
Francis Saunders
Veronika Lénártová
Rosalinde Kluck
León van den Berg

Cello

Emanuele Silvestri
Joanna Pachucka
Daniel Petrovitsch
Mario Rio
Gé van Leeuwen
Eelco Beinema
Carla Schrijner
Pepijn Meeuws
Yi-Ting Fang

Contrabas

Matthew Midgley
Ying Lai Green
Jonathan Focquaert
Robert Franenberg
Harke Wiersma
Arjen Leendertz
Ricardo Neto

Fluit

Juliette Hurel
Joséphine Olech
Désirée Woudenberg

Hobo

Remco de Vries
Karel Schoofs
Hans Cartigny
Anja van der Maten

Hobo/althobo

Ron Tijhuis

Klarinet

Julien Hervé
Bruno Bonansea
Jan Jansen

Klarinet/

basklarinet

Romke-Jan Wijmenga

Fagot

Pieter Nuytten
Marianne Prommel

Fagot/contrafagot

Hans Wisse

Hoorn

David Fernández
Alonso
Wendy Leliveld
Richard Speetjens
Laurens Otto
Pierre Buizer

Trompet

Giuliano Sommerhalder
Alex Elia
Simon Wierenga
Jos Verspagen

Trombone

Pierre Volders
Alexander Verbeek
Remko de Jager

Bastrombone/

contrabastrombone
Ben van Dijk

Tuba

Hendrik-Jan Renes

Pauken/slagwerk

Randy Max
Danny van de Wal
Ronald Ent
Martijn Boom
Adriaan Feyaerts

Harp

Charlotte Sprenkels